

5.6 Over *bujutsu* en *budō*

Draeger traint bij zijn sensei Shimizu

deze gevechtstradities dan ook binnen die groep (ryu) doorgegeven en getraind. De nadruk lag enerzijds op effectieve techniek, anderzijds op discipline en mentale vorming. Volgens meerdere auteurs is het klassieke *bujutsu* ook een middel voor morele vorming. De samoerai hanteerden zelfs een gedeelde gedragscode: de *bushidō*. Tijdens de Tokugawa-periode was de strijd op het slagveld geen dagelijkse praktijk meer. De noodzaak om constant scherp te zijn voor een gevecht op leven en dood loopt dan terug. De klassieke krijger is over zijn hoogtepunt heen. Gedurende deze vooral vreedzame periode zien we een geleidelijke verschuiving: de overgang van *bujutsu* naar *budō*.

Laten we terugkeren naar de samoerai, de klassieke krijger. Eerder hebben we gezien dat, ongeveer vanaf 1100 AD, de (oostelijke) krijgersfamilies de macht in handen nemen. Yoritomo Minamoto is de grote naam die bij die periode hoort. Met zijn aanstelling tot *shōgun* begint de Kamakura-periode (1192-1333) en in die tijd vindt de geboorte plaats van de klassieke krijger in Japan. Die krijgers beoefenden meerdere gevechtsmethoden, die samen bekend staan als *bujutsu*, oorlogstechnieken. Van oudsher waren de *bujutsu* elitaire gevechtssystemen geweest, die ontworpen waren voor en door de krijgersklasse, de bushi. Elke clan had zijn eigen stijl, ook wel ryu genoemd, met als doel de bescherming van de eigen clan-belangen. Dit klassieke *bujutsu* was in de eerste plaats gericht op gevechtseffectiviteit. Die effectiviteit werd getest op het slagveld. Bedoeld als middel tot zelfbehoud van de groep of familie werden de geheimen van

Om te beginnen moeten we iets uitleggen over de gebruikte termen. De term ‘*bujutsu*’ (武術) bestaat uit twee ideogrammen, ‘bu’ (武) en ‘jutsu’ (術). ‘Bu’ kan worden vertaald als ‘krijg’ of ‘gevecht’; ‘jutsu’ zou kunnen worden vertaald als ‘kunst’ of ‘techniek’. De term ‘*budō*’ (武道) bestaat ook uit twee ideogrammen, ‘bu’ (武) en ‘do’ (道). ‘Do’ kan ook worden uitgesproken als ‘michi’ en betekent zoveel als ‘weg’; het begrip ‘bu’ is hetzelfde begrip dat in de term *bujutsu* wordt gebruikt. Etymologisch zijn ‘bu’ en ‘do’ afgeleid van de Chinese karakters ‘wu’ en ‘tao’. De term ‘wu’ is weer opgebouwd uit twee radicalen, te weten ‘zhi’, dat zoveel wil zeggen als ‘stoppen’, en ‘ge’, dat staat voor ‘speer’ of ‘lans’. Een gebruikelijke uitleg is dat de oorspronkelijke betekenis van martiale kunsten is gelegen in “het stoppen of beëindigen van het gebruik van wapens.”¹³ Die essentie van ‘*budo*’ als het beëindigen van conflicten zien we ook terug in het karate-principe “*karate ni sente nashi*”, dat zoveel betekent als: er is geen eerste aanval in karate. *Budō* is in eerste instantie defensief georiënteerd. Het concept ‘do’ is in Japan al sinds de oudheid bekend en komt ook voor in de oude Japanse vertelling de *Kojiki*.¹⁴ Vóór de Nara-periode (710-784) was ‘do’ een verwijzing naar het najagen van ambachten en intellectuele vaardigheden. Onder invloed van China krijgt het een nieuwe betekenis met morele en ethische overwegingen, waarbij de relatie wordt gelegd tussen de mens, zijn handelen en het universum. ‘Do’ voorziet de mens van principes. Als eerste typering is dit voldoende om de overgang van *bujutsu* naar *budō* te bespreken.

Don F. Draeger is de eerste westerse auteur die dit verhaal in zijn volle glorie naar voren heeft gebracht. Draeger was in 1945 ten tijde van de gedenkwaardige Slag om Iwo Jima majoor in het Amerikaanse leger. Bij die beslissende gevechten van de Amerikanen tegen de Japanners kwamen zo’n 50.000 Amerikanen en Japanners om. Voor de Tweede Wereldoorlog had Draeger op hoog niveau judo en *jujutsu* getraind. Na de oorlog dient hij nog een jaar of tien in het Amerikaanse leger, voordat hij naar Japan verhuist en gaat trainen bij de meest vooraanstaande krijgskunstleren in Japan. Draeger traint judo in de Kodokan, Katori shinto ryu bij Risuke Otake, klassiek kobudo bij Takaji Shimizu. Daarnaast beoefende hij tal van andere *budō*-vormen bij diverse leraren. In al deze *budō*-vormen behaalt hij het niveau van expert. Voor westerse budoka die in Japan gaan trainen wordt Draeger de gids die hen wegwijs maakt. Wat belangrijker is: hij schrijft zijn kennis op en brengt die uit in een aantal prachtig verzorgde

¹³Zie bijvoorbeeld Gichin Funakoshi, *Karatedo Kyohan*, p. 247.

¹⁴De *Kojiki* behoort samen met de *Nihon Shoki* tot de eerste geschriften van en over Japan. De *Kojiki* is geschreven omstreeks 712 AD.

en gedetailleerde boeken, waarvan de reeks *Classical Bujutsu* (1973) , *Classical Budo* (1973) en *Modern Bujutsu & Budo* (1974) de bekendste en belangrijkste is.¹⁵

Draeger maakt een principieel onderscheid tussen drie vormen: het klassieke *bujutsu*, het klassieke *budō* en het moderne *budō*. Het verschil tussen deze drie vormen is zowel gelegen in de tijd alsmede in de kenmerkende karakteristieken. Het klassieke *bujutsu* is gevormd in de periode van grofweg Yoritomo Minamoto tot aan Ieyasu Tokugawa. Het kenmerkt zich door discipline en door een oriëntatie op techniek en gevechtseffectiviteit. Het klassieke *budō* vormt zich gedurende de Tokugawa-periode. Het klassieke *budō* is overigens nog steeds een praktijk voor en door de samoerai. Dezelfde elite dus die als elitaire krijgersklasse aan de basis stond van het *bujutsu*. Hoewel de technieken van het klassieke *budō* afstammen van het *bujutsu*, is het gebruik anders. Draeger benadrukt het enorme verschil in mentale benadering, dat te wijten is aan het achterblijven van de toets in de praktijk (het slagveld), maar dat ook het gevolg is van een meer individuele beoefening. Volgens Draeger vindt de beoefening van het klassieke *budō* ook plaats omwille van andere motieven. In plaats van beoefening in dienst van het slagveld, wordt de beweegreden gezocht in zelfkennis en introspectie. Draeger geeft in zijn driedelige serie niet aan wat zijn bronnen zijn. Hij noemt heel zorgvuldig waar de kalligrafie en de illustraties vandaan komen, maar geeft geen literatuurlijst van gebruikte bronnen. Draeger citeert wel op een aantal plaatsen, maar zonder aan te geven wie er geciteerd wordt. Waarschijnlijk heeft hij zijn Japanse leraren geïnterviewd en zijn de citaten afkomstig van Otake of Shimizu of andere sensei. De derde variant van Japanse krijgscultuur is het moderne *budō*, ook wel *shin-budō* genoemd. Het ontstaan hiervan zien we na de Meiji Reformatie van 1868. Bij het *shin-budō* zien we veel meer vrijheid. Geen of weinig gebruik van oude vormen en volop ontwikkeling van nieuwe vormen. Ook worden leden veel makkelijker toegelaten. Je hoeft geen samoerai te zijn om bij een trainingsgroep te komen. Het *bujutsu* was een elitaire bedoening. Het werd honderden jaren uitsluitend beoefend door een geprivilegieerde bovenklasse. Bij modern *budō* mag in beginsel iedereen meedoen .

<i>bujutsu</i>	<i>budo</i>
1. <u>gevecht (=techniek)</u>	1. <u>mentaal-morele vorming</u>
2. <u>discipline</u>	2. <u>discipline</u>
3. <u>mentaal-morele vorming</u>	3. <u>esthetiek</u>

We weten nu wat het verschil is tussen *bujutsu*, klassiek *budō* en modern *budō*, maar nog niet hoe die transitie van jutsu naar *dō* plaatsvond. Naast een beschrijving van de belangrijkste Japanse krijgskunstmethoden en de geschiedenis daarvan, komt Draeger ook met een ander soort beschrijving. Noem het maar een cultuurbeschrijving of een sociale pedagogiek. Draeger

¹⁵Een uitgebreider verslag over het leven en werk van Draeger valt te lezen in het vorige deel van deze serie: *Karate in Nederland*, p. 26-29. In een volgend deel zal dieper worden ingegaan op de inhoud en betekenis van *budō* en traditionele krijgskunsten.

stelt dat er tijdens de Tokugawa-periode geleidelijk aan een verschuiving heeft plaatsgevonden binnen de Japanse gevechtsmethoden: de overgang van jutsu naar *dō*. En dat is niet zomaar een overgang. Je zou het met een moderne term een paradigmawisseling kunnen noemen.¹⁶ De krijgstraditie die eerst gericht is op overleven op het slagveld, *bujutsu*, gaat over in een oefenvorm voor zelfverwerkelijking, *budō*.¹⁷ Anders gezegd: vanuit een praktische, op het gevecht georiënteerde methode (*bujutsu*) begint de aandacht zich te richten op een meer spirituele zijnswijze (*budō*). Let wel, Draeger heeft het hierbij over klassiek *budō*. Deze typering geldt niet voor “het later ontwikkelde quasi-martiale, sportgeoriënteerde moderne *budō*, zoals judo en karatedo.”¹⁸ Maar om uit te leggen wat Draeger hiermee bedoelt, moeten we eerst een paar stappen terug.

5.7 Het neo-confucianisme: de ideologie van de Tokugawa-periode

¹⁶De term paradigmawisseling is afkomstig van Thomas Kuhn, de wetenschapsfilosoof. Hij gebruikt die term voor de grote omslagmomenten binnen de wetenschap zoals de copernicaanse wending. Dezelfde praktijk wordt dan in een geheel ander licht gezien, en verandert als praktijk ook door die nieuwe blik. Je zou kunnen zeggen dat dit ook het geval is in de overgang van jutsu naar *do*.

¹⁷Draeger, *Classical Budo*, p. 11.

¹⁸Draeger, *Classical Budo*, p. 12.

¹⁹Zie paragraaf 5.2: *Maatregelen en standen*.